

Problematika majetkového vyrovnání s církvemi

Abstrakt

Problematika majetkového vyrovnání s církvemi je v posledních několika měsících často diskutovaným tématem nejen v církevních a politických kruzích, ale také mezi širokou veřejností. Možnost navrácení majetku je příležitostí vypořádat vztahy mezi státem a církvemi, je předpokladem plné náboženské svobody, možnosti obnovení majetkové základny církví a jejich svobodného a nezávislého postavení. Tento článek si však nebere za úkol řešit oprávněnost, správnost či morální aspekty církevních restitucí. Jeho cílem je přiblížit postup zpracování dat, informací a materiálů před podáním výzvy k vydání nemovitosti samotnou církví, konkrétně Biskupstvím brněnským, které se ovšem nezabývá pouze svým původním majetkem, ale pomáhá řešit tuto problematiku také dalším právníckým osobám, které zřídilo, tedy farnostem brněnské diecéze a kapitulám.

Příprava před samotným podáním žádosti má několik fází a je dosti komplikovaným úkolem, se kterým se museli církevní zaměstnanci vypořádat v poměrně krátkém časovém období. Možnost navrácení majetku církví souvisí s vydáním zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti 1. ledna 2013.

Klíčová slova: pozemek, identifikace parcel, katastr nemovitostí, databáze, církev

Úvod

Církev i jiné náboženské společnosti v České republice byly ještě donedávna závislé na státu. Tato pozice církví vůči státu se však markantně změnila schválením zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, který nabyl účinnosti 1. ledna 2013. Tento zákon umožňuje církví zažádat o majetek, který vlastnila a na kterém byla spáchána komunistickým režimem některá z majetkových křivd uvedených v §5 písmeno a-k zákona v období mezi lety 1948 a 1989.

Aby se přípravné práce na získávání podkladů pro proces majetkového vyrovnání urychlily a sjednotily, byl vydán Doporučený postup při poskytování podkladů z katastru nemovitostí oprávněným a povinným osobám podle zákona č. 428/2012 Sb. Na základě tohoto dokumentu byl církvím a náboženským společnostem poskytnut bezplatný přístup do katastru nemovitostí a také bylo zřízeno on-line nahlížení do katastru nemovitostí přizpůsobené pro majetkové vyrovnání s církvemi. Díky těmto možnostem církev samy zjišťují, na jaké pozemky mají dle zákona právo. Celý tento proces má několik fází a je poměrně časově náročný, ale využitím dálkového přístupu, databází a dalších digitálních technologií mohl být značně zpřehledněn, urychlen i částečně automatizován.

1. Církev, náboženské společnosti a zákon č. 428/2012 Sb.

Zákon č. 428/2012 Sb. se zabývá majetkovým vyrovnáním s církvemi a náboženskými společnostmi (dále jen církev) v plném rozsahu, od určení rozhodného období, přes definici křivd až po náležitosti výzvy o vydání majetku a náležitosti dohod o předání majetku mezi příslušnými organizacemi. Navrácení majetku církvím se týká pozemků, jejichž vlastníky byly církevní organizace k 25. 2. 1948, a které přešly do vlastnictví státu mezi lety 1948 a 1989 některým ze způsobů, které uvádí zákon. Přehled oprávněných osob, kterých se tento zákon dotýká, je přílohou již zmíněného doporučeného postupu, jedná se o registrované církve a náboženské společnosti a jimi zřízené právní osoby a Náboženskou matici. V jedenácti bodech shrnuté skutečnosti, které vedly k majetkovým křivdám, zahrnují především zákony vydané v letech 1947 – 1950, tísňové situace a postupy v rozporu s obecně uznávanými principy i s tehdy platnými právními předpisy. Konkrétněji jsou zde uvedeny např. zákon o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organizaci státní ústavní léčebné péče, zákon o revisi první pozemkové reformy, darovací smlouva, pokud k darování došlo v tísni, znárodnění anebo vyvlastnění vykonané v rozporu s tehdy platnými právními předpisy nebo bez vyplacení náhrady atd.

O pozemky, které splňují výše uvedené, mohou církev zažádat, pokud jsou ve vlastnictví tzv. povinných osob, tj. Státního pozemkového úřadu České republiky, Lesů České republiky, s.p., příslušných organizačních složek státu, státních příspěvkových organizací, státního fondu, státního

podniku či jiné státní organizace. Za nemovitosti ve vlastnictví jiných právnických a fyzických osob bude církvím vyplacena finanční náhrada.

Pro navrácení majetku musí církev podat do 31. 12. 2013 žádosti o konkrétní pozemky, tzv. výzvy k vydání majetku. Podáváním těchto žádostí se zabývají samostatně příslušné oprávněné osoby, zejm. organizační jednotky církví. V případě brněnské diecéze jsou řešeny církevní restituce pro všech 453 příslušných farností a 2 kapituly společně Biskupstvím brněnským.

Každá z výzev k vydání majetku má několik příloh, povinných i nepovinných, a získání potřebných údajů k jejich sestavení můžeme rozdělit do několika fází, především se jedná o přípravné práce, zpracování získaných materiálů, sestavení příloh a podání žádosti. Dále se budeme zabývat pouze postupy, které využívá Biskupství brněnské.

2. Přípravné fáze

2.1 Získávání materiálů

Základní materiál pro získávání dalších potřebných údajů představují pozemkové knihy, do kterých byly zapisovány pozemky, vlastníci a jejich vlastnická či jiná práva od roku 1871 až do roku 1950.

NAME u. andere zur Bezeichnung der Person dienende Merkmal: J m é n o a jiné známky osobu označující	Grundb. Einlagezahl Číslo knihovní vložky	
	Eigentümer vlastníků	Der Gläubiger u. anderer Berechtigten věřitelů a jiných oprávněných
Batelov - farní benediktinum - 6 329	128, 574, 442, 394, 471, 481, 584	
Batelov - kostel sv. Mikuláša a Barbory	281	
Batelov - židovská obec -	284, 77	
Blankenstein Karl Graf Jan 4 30	1, 2, 39, 141, 153, 154, 170, 191, 199, 579, 453, 804, 806, 746, 5, 40, 41, 203, 200, 202, 38, 739, 902, 53, 810, 291, 221, 1105, 911	
Blankenstein 4 304	105, 944, 221	
Budeča Jan a Božena 6 1	972, 7, 702, 850, 1197	

K usnadnění vyhledávání církevních subjektů posloužily jmenné rejstříky (viz. Obr. 1), které jsou ve formě seznamu vlastníků s uvedením čísel knihovních vložek, v nichž byly evidovány nemovitosti vždy pro jednoho vlastníka. Katastrální úřady poskytly jmenné rejstříky církvím dvěma způsoby, a to ve formě skenů, nebo formou výpisu jednotlivých církevních subjektů, obě tyto formy jsou k dispozici na webových stránkách ČÚZK. Protože církevní pracovníci zjistili v těchto výpisech nedostatky, rozhodli se sami příslušné rejstříky digitalizovat.

Obr. 1: Ukázka jmenného rejstříku s církevním subjektem

Po vyhledání všech historických církevních právnických osob, jimiž byly nejčastěji fary, kostely, nadace, spolky, řády, kongregace apod., přišlo na řadu dohledání všech knihovních vložek uvedených v těchto rejstřících. Jejich kopie byly poskytnuty oprávněným osobám příslušnými katastrálními pracovišti.

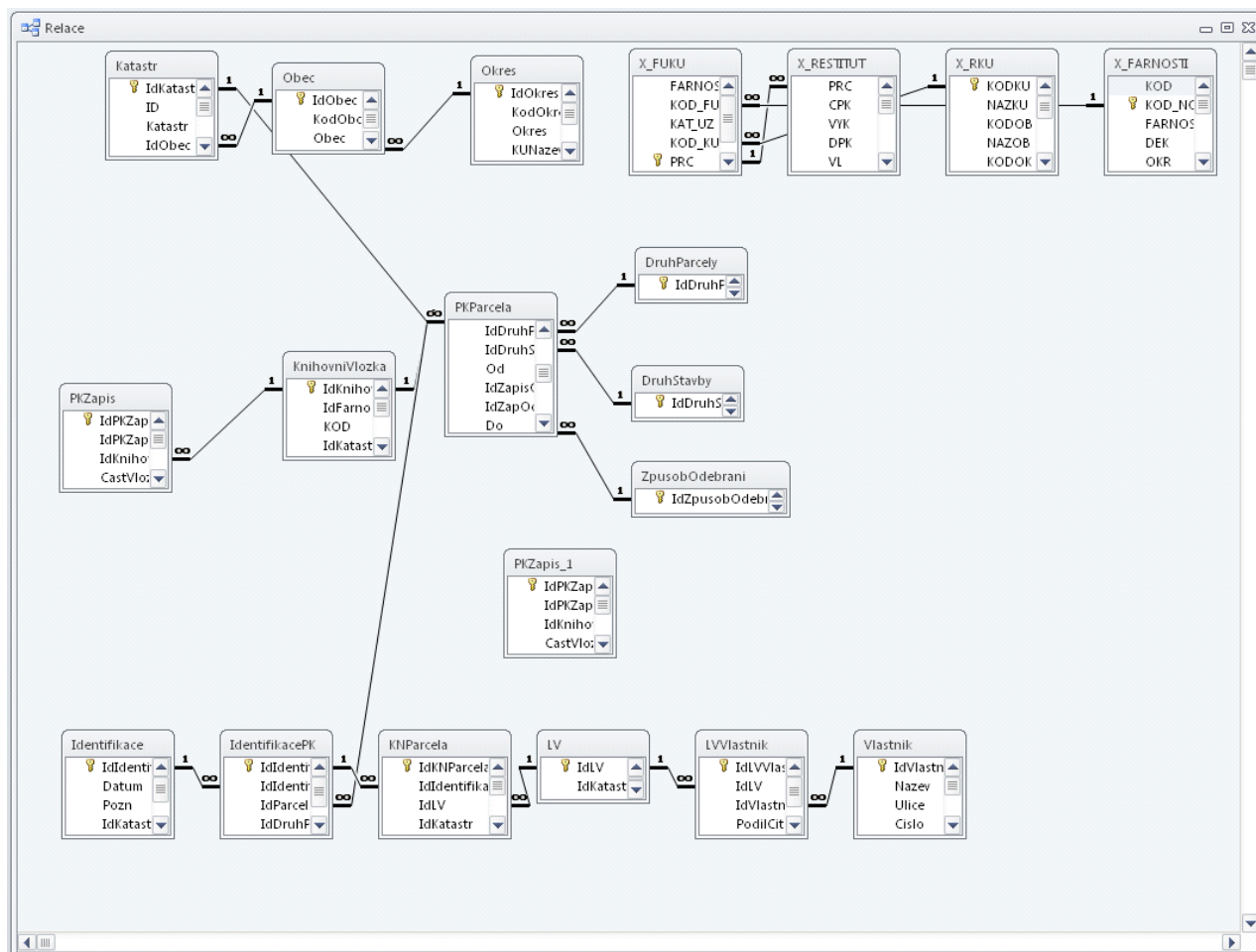
Z důvodu zpřehlednění a částečného zautomatizování prací byly jednotlivé kopie knihovních vložek označeny čárovými kódy. Každý čárový kód v sobě nese označení oprávněné osoby, a to pomocí třípísmenného kódu, další úrovně členění jsou označeny písmeny a číslicemi (př. Ada-O-P1).

2.2 Databáze

Relační databáze v architektuře klient/server využívá jako datové úložiště systém Microsoft SQL Server (ukázka relačních vztahů na Obr. 2), do kterého přistupují uživatelé s definovanými přístupovými právy pomocí klientských aplikací v prostředí Microsoft Access. Obsahuje všechny potřebné informace a materiály, její struktura je velmi členitá a umožňuje propojení různých fází zpracování. Nejprve byly do databáze uloženy skeny a fotografie jmenných rejstříků a knihovních vložek. Poté přistoupili pracovníci k vypisování důležitých informací ze jmenných rejstříků a knihovních vložek do databázových tabulek, z těchto informací byly následně vyplněny tabulky připravené pro identifikaci parcel.

Databáze obsahuje název katastrálního území (původního i současného), zařazení katastrálního území do obce, okresu a kraje, číslo knihovní vložky, název oprávněné osoby, čísla původních PK parcel a druh pozemku, data od kdy do kdy církev tento pozemek vlastnila, čísla přiřazených KN parcel s jejich současnými vlastníky a mnoho dalších potřebných informací.

Tato databáze slouží nejen jako přehledná evidence majetku a získaných materiálů a ke snadnému přístupu k informacím více pracovníky najednou, ale také k následnému automatickému vygenerování výzev, všech potřebných příloh a dalších dokumentů. Díky databázi je totiž možné vyhledávat informace podle několika kritérií. V závěrečných fázích prací je velmi účelné vyhledávání podle oprávněné osoby, ke které databáze přiřadí seznam jejích právních předchůdců, původních parcel a k nim přiřazených identifikovaných KN parcel. Díky propojení přes identifikátory (čárové kódy) je možné velmi snadno vyfiltrovat i příslušné dobové dokumenty. Výhodné je také vyhledávání podle katastrálních území, které se využívá především při identifikaci parcel.

Obr.2: Ukázka relačních vztahů v databázi

3. Zpracování materiálů

Zahl der Grundbucheinlage: 39.
Číslo vložky knihovny: 39.
Katastrální obec: Petráveč
Gebirgsbezirk: Gross-Meseritsch
Soudní okres: Petráveč

Katastralgemeinde: Petráveč
Katastrální obec: Petráveč
Gebirgsbezirk: Gross-Meseritsch
Soudní okres: Petráveč

Blattzahl	Katastraltafel	Bezeichnung der Parzelle (Gutsnummer, Gutsangabe)	Blattzahl	Katastraltafel	Bezeichnung der Parzelle (Gutsnummer, Gutsangabe)
1	201	St. 29	36	528	St. 29
2	199	199	37	529	199
3	200	200	38	530	200
4	200	200	39	531	200
5	201	201	40	532	201
6	489	489	41	533	489
7	490	490	42	534	490
8	490	490	43	535	490
9	493	493	44	536	493
10	496	496	45	537	496
11	497	497	46	538	497
12	498	498	47	539	498
13	499	499	48	540	499
14	501	501	49	541	501
15	504	504	50	542	504
16	505	505	51	543	505
17	506	506	52	544	506
18	507	507	53	545	507

Jak již bylo zmíněno, všechny získané materiály byly převedeny do digitální podoby naskenováním či nafocením a uloženy do databáze, dále z nich byly excerpovány důležité informace a zaneseny do přehledných tabulek. Z knihovních vložek (výřez ukázán na Obr. 3, výpis z knihovních vložek v databázi viz. Obr.4) byly získány nejen seznamy vlastněných pozemků, ale také informace o způsobu, jakým církev o dané pozemky přišla, tedy zda se jednalo o majetkovou křivdu podle zákona nebo nikoli.

Obr.3: Ukázka výřezu seznamu parcel z knihovní vložky č. 39

Zapsané knihovní vložky

Číslo knihovní vložky: 39 () **Konec**
 Katastrální území: Petráveč (F4 - seznam) **Smazat**
 Vlastník (dle části B): Die Dechanten in Gross-Meseritsch **Vyber...**
 Poslední církv. vlastník:

St.	Číslo parcely	Čp.	Katastr. (F4 - seznam)	Druh parcely	Druh stavby	Od	Do	Odeb	Poznámka	Ano	Ne	Id	X
☒	29 /	0	Petráveč	13 zastavě	07 obytná k.			Z	19.4.1956/04	Z	Čp 14	☒	☐
☐	199 /	0	Petráveč	07 louky				Z		Z		☐	☐
☐	200 / 1	0	Petráveč	02 orná pů.				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐
☐	200 / 2	0	Petráveč	10 lesní pů.				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐
☐	201 /	0	Petráveč	10 lesní pů.				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐
☐	489 /	0	Petráveč	10 lesní pů.				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐
☐	490 / 1	0	Petráveč	10 lesní pů.				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐
☐	490 / 2	0	Petráveč	08 pastviny				Z		Z		☐	☐
☐	493 / 1	0	Petráveč	02 orná pů.				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐
☐	496 /	0	Petráveč	08 pastviny				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐
☐	497 /	0	Petráveč	10 lesní pů.				Z	19.4.1956/04	Z		☐	☐

Záznam: 14 z 90

Část	Datum	č.d.	Text	Způsob odebrání
A	19.4.1956	118	Podle dvou předělových listin ONV ve Velkém Meziříčí ze dne 14. 2. 1956 a podle usnesení lidového soudu ve Velkém Meziříčí ze dne 12. 4. 1956 čd. 219/56 v kat. ú. Petráveč, odepisují se bezbřemenně následující pozemky: stč. 29 s domem čp 14, pč. 493/1 role, pč. 499/1 role, pč. 499/3 role, pč. 499/6 role,	04 PR
B			Die Dechanten in Gross Meseritsch	
B	21.7.1949	12792	Podle § 10 odst. 2 zák. č. 46/48Sb. a výměru o výkupu ze dne 27.4.1949, čj.611-27/IV-1949, poznamenává se provedení výkupu u následujících nemovitostí: V kat. území Osově u pč. 497 les a 507 louka. V kat. území Petráveču pč. 493/1 role, pč. 499/1 role, pč. 499/3 role, pč. 499/6 role, pč. 505 role, pč. 507 role, pč.	03 46/1948

Záznam: 1 z 12

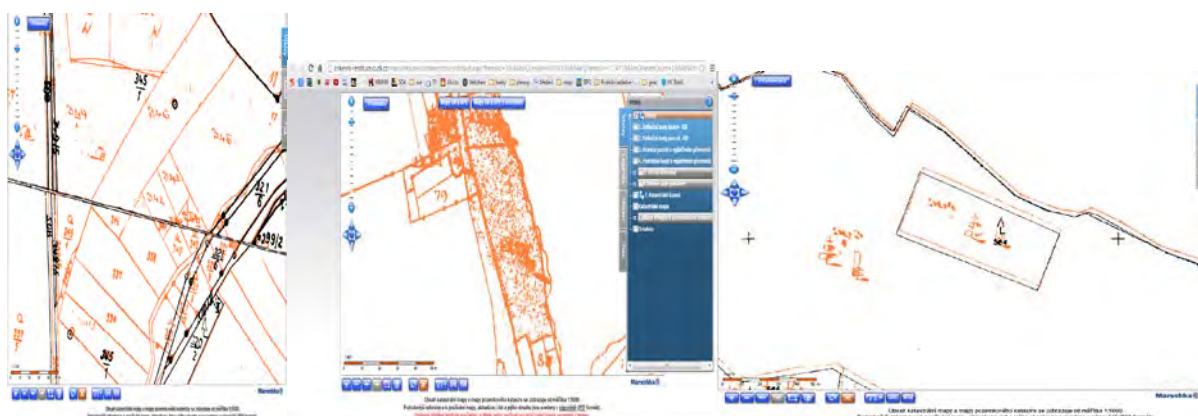
Obr.4: Ukázka výpisu informací z knihovních vložek do databáze

Z informací získaných z knihovních vložek vygenerovala databáze tabulky rozdělené podle katastrálních území s přehledem původních parcel. Díky těmto tabulkám se mohlo ihned začít s identifikací parcel. Tato činnost spočívá v nalezení původních parcel na mapách dřívějších pozemkových evidencí (tj. grafické přidělové plány, pozemkový katastr před instrukcí A a pozemkový katastr), určení jejich tzv. referenčních parcel na současné katastrální mapě a jejich vypsání do databáze společně s druhem pozemku a údaji o současném vlastníkovi.

Vyhledávání referenčních parcel usnadňuje on-line aplikace vytvořená ČÚZK přímo pro tyto účely. Jedná se o Nahlížení do katastru, které je uzpůsobeno pro majetkové vyrovnání s církvemi. Oproti běžnému nahlížení do katastru jsou zde navíc vrstvy s mapami dřívějších pozemkových evidencí a můžeme také nahlédnout do naskenovaných jmenných rejstříků nebo výpisů z nich, jinak se obě verze nahlížení do katastru příliš neliší.

Postup samotného určení referenční parcely je poměrně jednoduchý, ale někdy časově náročný. Nejprve musí být na mapě dřívějších pozemkových evidencí vyhledána původní parcela, která byla nalezena v knihovních vložkách. Poté se zobrazením vrstvy s katastrální mapou určí, jaké současné parcely leží na místě té původní, a pomocí identifikačních bodů se doplní další potřebné informace o těchto parcelách (vlastník, druh pozemku).

Při vyhledávání referenčních parcel se můžeme setkat se všemi druhy současné i historické katastrální mapy a v souvislosti s tím nastává hned několik situací, které identifikaci parcel značně komplikují. Především se jedná o posunutí kresby (Obr.5), což může způsobovat srážka mapového listu, která nebyla zcela odstraněna, transformace, nepřesné zakreslení parcel na mapách pozemkového katastru či střední souřadnicová chyba bodů současného katastru. Na analogových mapách se často objevuje nesouvislá kresba na stycích mapových listů (Obr.5). Vyhledávání původních parcel je také často znemožněno nečitelností map dřívějších pozemkových evidencí i současných analogových katastrálních map (Obr.5). Na druhou stranu usnadňují práci se současnými parcelami tzv. identifikační body umístěné na každé parcele, které značně urychlují vyhledání podrobných informací o dané parcele.

Obr.5: Ukázka nedostatků map – posun kresby, nesouvislá kresba na stycích mapových rámců, nečitelnost mapy

Speciálním případem jsou katastrální území, kde došlo k pozemkovým úpravám. V těchto místech nelze identifikaci parcel provádět zmiňovaným způsobem, ale příslušný pozemkový úřad musí dodat soupis přidělených náhradních parcel za parcely původní.

4. Podání výzvy k vydání majetku

Po identifikaci všech parcel nastává jedna z posledních fází, a to sestavení výzvy k vydání majetku. Výzvy podávají jednotlivé oprávněné osoby samostatně nebo prostřednictvím jimi pověřených právnických osob vždy příslušné povinné osobě. Každá žádost obsahuje soupis pouze těch pozemků, které vlastní daná povinná osoba, pro kterou je výzva určena.

Samotná žádost o vydání majetku má několik povinných a nepovinných příloh. Důležitá je především úvodní část výzvy, v níž jsou specifikovány povinná a oprávněná osoba, povinné přílohy a další skutečnosti. Každá výzva musí obsahovat tři povinné přílohy a jako nepovinnou přílohu mohou církve přiložit již zmiňovaný seznam referenčních parcel. K povinným přílohám patří:

- specifikace požadovaného majetku a listiny dokládající, že jeho původním vlastníkem byla církev (zejm. knihovní vložky),

- dokumenty o oprávněné osobě – výpis z evidence právnických osob, plná moc, doklad o právním nástupnictví,
- specifikace majetkových křivd u jednotlivých parcel a listiny dokládající tyto křivdy.

Po podání žádosti následuje kontrola všech uvedených informací povinnou osobou, pokud dojde k ověření, že je žádost oprávněná, sepiší spolu obě strany dohodu o vydání věci.

Závěr

Všechny církve a náboženské společnosti mají do 31.12.2013 možnost zažádat o navrácení majetku, o který přišly mezi lety 1948 a 1989. Sestavení žádostí o vydání majetku je však nelehkým úkolem, který zahrnuje práci jak s archiváliemi typu knihovních vložek, tak i s moderními technologiemi, jako jsou databáze a on-line služby ČÚZK. Díky moderním technologiím mohl být tento proces zefektivněn a především značně zpřehledněn. Díky on-line aplikaci nahlížení do katastru nemovitostí mohou církve samy zjistit, o jaké pozemky mají právo žádat, a tím usnadnit práci katastrálním pracovníkům. Využitím databáze s kombinací čárových kódů mohou být všechny informace přehledně evidovány a dále zpracovávány, důležitá je také možnost automatického vygenerování celé výzvy pro vydání majetku, kdy jsou z databáze podle oprávněné osoby získány všechny potřebné podklady (tj. soupis původních parcel s jejich referenčními parcelami, knihovní vložky a všechny další potřebné listiny a soupisy).

Literatura

[1] ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi)*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o., 2012.

[2] ČÚZK. *Český úřad zeměměřický a katastrální* [online]. Poslední revize 6.12. 2012 [cit. 2013-09-21]. Dostupné z:

<http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?PRARESKOD=998&MENUID=10376&AKCE=DOC:10-PRED_SEZ>.

[3] ČÚZK. *Majetkové vyrovnání s církvemi. Nahlížení do katastru nemovitostí* [online]. c2004-2013, [cit. 2013-09-20]. Dostupné z: <<http://cirkevni-restituce.cuzk.cz/>>

[4] ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Katolická církev v České republice* [online]. c2013, [cit. 2013-09-20]. Dostupné z: <<http://www.cirkev.cz/>>.

Obsah katastrální mapy a mapy pozemkového katastru se zobrazuje od měřítka 1:5000. Podrobnější informace k používání mapy, aktualizaci dat a jejího obsahu jsou uvedeny v [návodě](#) (PDF formát).
Všechny zjištěné hodnoty souřadnic a délek nelze využívat pro vytváření hranic pozemků v terénu.